

Роман Волошин, к.е.н., доцент, Тернопільський національний економічний університет

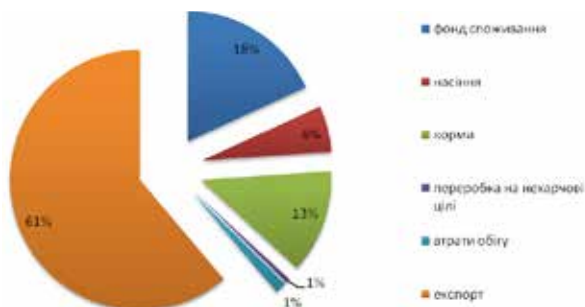
фото <http://agroinfo.com/>

ПШЕНИЦЯ. ЧИ Є АЛЬТЕРНАТИВА ЕКСПОРТУ?

Пшениця – головний хлібний злак і одна із найважливіших зернових культур світу. Для української економіки пшениця відіграє ключову роль у продовольчому забезпеченні населення, охоплюючи близько 83 % продовольчого споживання усієї зернової групи.

За результатами 2015/2016 маркетингового року Україна зайняла 5 місце за експортом пшениці у світі, продавши за кордон 17431 тис. тонн цієї культури і зайнявши 10,1 % частки ринку.

Загальна пропозиція пшениці на початок 2016/2017 маркетингового року склала 29762 тис. тонн (26000 тис. тонн – урожай 2016 року і 3752 – перехідні запаси. Прогнозована структура її споживання в Україні на 2016/2017 маркетинговий рік подана на рис 1.

Рис. 1. Прогнозована структура балансу пшениці в 2016/2017 маркетинговому році

Згідно прогнозованого балансу, основна стаття вико-

ристання пшениці – її експорт – 61 % (16600 тис. тонн). В структурі внутрішнього споживання найбільше її використовується на продовольчі цілі – 18 % (4930 тис. тонн) та на фураж – 13 % (3500 тис. тонн). Питома вага пшениці, що використовується на нехарчові технічні цілі – 1 % (150 тис. тонн).

Реалізації лівової частки аналізованої культури на експорт приносить значну економічну вигоду, забезпечує надходження валюти, сприяє налагодженню економічних відносин із міжнародними партнерами. Проте, сировинний характер експорту суттєво обмежує економічні результати через недоотримання економічної вигоди від встановлення низьких цін на продукцію, які потенційно можна би було отримати за рахунок диверсифікації каналів реалізації пшениці.

Завдяки своїм хіміко-біологічним властивостям пшениця є цінною сировиною не тільки для продовольчих, але й технічних цілей. Так, починаючи з кінця ХХ століття, постійно зростає обсяг її використання для виробництва біоетанолу. В ЄС, США та Бразилії, які є лідерами за виробництвом цього продукту, діють урядові програми, які стимулюють виробництво і використання біоетанолу автомобільним транспортом. Зокрема, в ЄС діє норма, згідно якої до усіх видів бензинового пального вхо-

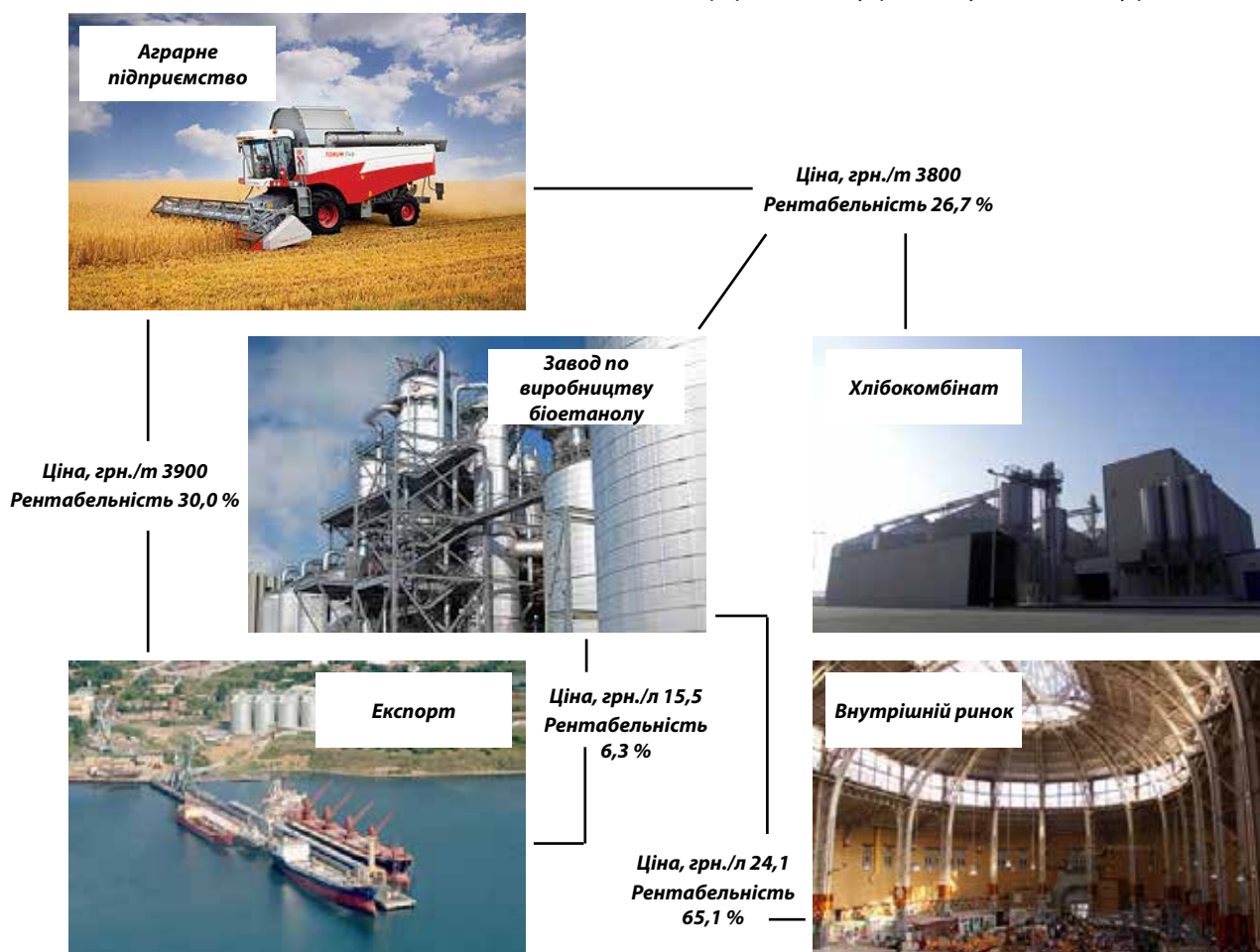
дить 10 % біоетанолу. Така ініціатива суттєво зменшує навантаження на екосистему і, за умови високих цін на енергоносії, сприяє отриманню економічного зиску.

В Україні, не зважаючи на дію Закону «Про альтернативні види палива» від 2009 року, ринок біоетанолу не сформований, а його частка у загальному об'ємі автомобільного палива складає лише близько 3 %. Більше того, в 2015 році було прийнято зміни до Закону, які відмінили обов'язковий вміст біоетанолу в моторному паливі, який з 2016 року мав становити 7 %.

Пшениця, поруч із кукурудзою і відходами цукрової

промисловості, є хорошою сировиною для виробництва біоетанолу. Вихід біоетанолу із 1 тонни цієї культури становить 400 л. При середній урожайності в 45 ц/га, з 1 га посівних площ під пшеницею можна отримати близько 180 л продукту. Окрім того, в нашій країні наявні потужності, які спроможні виробляти близько 40 тис. тонн біоетанолу в рік, а за умови незначного переобладнання спиртових заводів, цей обсяг може бути суттєво збільшено.

На рис. 2. подано економічні параметри окремих альтернативних напрямів реалізації пшениці різного рівня переробки на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Рис. 2. Окремі альтернативні напрями реалізації пшениці та продуктів її переробки

З рисунка зрозуміло, що потенційно найвищий рівень рентабельності пшениці за рахунок глибокої переробки можна отримати шляхом реалізації біоетанолу на внутрішньому ринку (65,1 %). Такого рівня ефективності можна досягнути за умови формування внутрішнього ринку біопалива і збереження існуючого рівня собівартості (14,62 грн/л) та задекларованих цін (23,4 грн/л).

Що ж стосується зовнішньої торгівлі біоетанолом, то за існуючого рівня світових цін (\$ 0,61 за літр), доцільність його виробництва та реалізації за цим каналом є низькою.

Таким чином, зміна кон'юнктури ринку енергоресурсів і здешевлення нафти зумовила різке зниження ціни на альтернативні види палива. В результаті було втрачено економічну доцільність виробництва біоетанолу за існуючого рівня собівартості. Більшість виробників цього продукту в світі користуються державними субсидіями, досягаючи в більшій мірі не стільки економічного, скільки екологічного ефекту. Окрім того, як основну

сировину для виробництва біоетанолу використовують дешевші і доступніші сорго і кукурудзу. В Україні, на даному етапі, відсутня економічна, а зважаючи на важке політико-економічне становище й екологічна доцільність виробництва біоетанолу. Виходячи із цього, серед наявних каналів реалізації пшениці, її використання для виробництва біоетанолу на даному етапі є економічно не обґрунтованим.

Натомість, експортний напрям реалізації пшениці сьогодні залишається найбільш привабливим, оскільки, окрім високого рівня рентабельності (30,0 %), він потребує лише раціональної системи листітики.

В перспективі, зважаючи на поступове зростання обсягу експорту борошна (344,2 тис. тонни за результатами 2015\2016 року), вагомим альтернативним напрямом реалізації пшениці може стати експорт продуктів її переробки. Особливо актуальним, в даному контексті, є ріст обсягів експорту продукції глибокої переробки – печива, хлібо-булочних, макаронних виробів тощо.